IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

BOSHLANG`ICH TA`LIM DARSLARIDA INNOVATSION G`OYALARDAN FOYDALANISH

Omina Sayfullayeva
Oriental Universiteti talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada boshlang`ich ta`lim, innovatsiya, innovatsion pedagogika, innovatsion ta`lim va shu kabilar haqida yozilgan. Maqolada ta`limga doir ma`lumotlar yozilgan. Maqolada maktab va o`quvchilar haqida so`z yuritilgan.

KALIT SO`ZLAR

Innovatsiya, integratsiya, maktab, boshlang`ich ta`lim, texnologiya, boshlang`ich sinf, ta`lim-tarbiya, guruh, jamoa, fikr, dars, amaliyot, imkoniyat, qobiliyat, bilim, ijodkor, muloqot, o`qitish, o`qituvchi.

АННОТАЦИЯ

Эта статья посвящена начальному образованию, инновациям, инновационной педагогике, инновационному образованию и т. д. Статья содержит информацию об образовании. В статье рассматриваются школы и ученики.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

Инновации, интеграция, школа, начальное образование, технологии, начальный класс, образование, группа, команда, идея, урок, практика, возможность, способность, знания, создатель, коммуникация, преподавание, учитель.

ANNOTATION

This article is about primary education, innovation, innovative pedagogy, innovative education, etc. The article contains information about education. The article talks about schools and students.

KEYWORDS

Innovation, integration, school, primary education, technology, primary class, education, group, team, idea, lesson, practice, opportunity, ability, knowledge, creator, communication, teaching, teacher.

Innovatsiya — Lotin tilidan kelib chiqqan bo‘lib, yangilik kiritish. yangi g’oya, usul, texnologiya yoki yondashuvni amaliyotga joriy etish va undan samarali foydalanish jarayonidir.

Innovatsion pedagogika – ilmiy nazariyalar tizimi bo‘lib, tarbiyalanuvchining o‘quv-tarbiyaviy jarayonning faol, ongli, teng huquqli, o‘z ichki imkoniyatlariga suyangan holda yuritilishi tushuniladi.

Innovatsion ta’lim - o‘quv jarayoniga yangi (foydali) elementlar olib kirish.

Interfaol metodlar – shunday metodlarki, u o‘quvchilarning o‘zaro muloqat va o‘zaro ta’siridagi dars jarayonini amalga oshiruvchi usuldir.

“Innovatsion ta’lim” deganda odatda o‘quv jarayoniga yangi (foydali) elementlar olib kirish tushuniladi. Shuning uchun ta’lim tizimida innovatsiya o‘zgartirish bilan bevosita bog’liq. Bunday o‘zgartirishlar ta’lim tizimining:

maqsadiga, mazmuniga, metod, texnologiyasiga, tashkil etish shakli va boshqaruv tizimiga;pedagogik faoliyatdagi o‘ziga xoslik va o‘quv-bilish jarayonini tashkil etishga;ta’lim darajalarini nazorat qilish va baholash tizimiga;o‘quv-metodik ta’minotiga;tarbiyaviy ishlar tizimiga;o‘quv reja va o‘quv dasturlariga; o‘quvchi va o‘qituvchi faoliyatiga bog’liq.

Ta’limni integratsiyalash fikri xalq ta’limida tabaqalashtirish va individuallashtirish bilan birga muhokama qilina boshlandi. Agar kichik maktab ta’limini tabaqalashtirish asosida kitob, darslik va boshqa adabiyotlar bilan mustaqil ishlashga tayyorgarlik darajasi hamda kichik maktab yoshida qiziqishlarni faol shakllantirishni taqozo etsa, integratsiyaning asosi qilib, turli fanlarni o‘rganish obyektlari bo‘lgan ba’zi umumiy tushunchalarni chuqurlashtirish, aniqlashtirish va kengaytirish mumkin.

Ta’limni integratsiyalashtirishdan ko‘zlangan asosiy maqsad boshlang’ich maktabdayoq tabiat va jamiyat haqidagi tasavvurni yaxshi shakllantirish va ularning rivojlanishi qonunlariga o‘z munosabatini bildirishga yo‘naltirishdan iboratdir. Shuning uchun ham kichik maktab o‘quvchisi predmet yoki voqeahodisalarni bir necha tomondan ko‘rishi muhimdir.

Asosiy fanlarni o‘zlashtirish va olamdagi bor narsalar qonuniyatlarini tushunishda predmetlar ichidagi va predmetlararo aloqalarini o‘rgatish ta’limni integratsiyalashga yondashuvning metodik asosidir. Bunga turli darslar tushunchalariga ko‘p marta qaytish, ularni chuqurlashtirish va boyitish, shu yoshga tushunarli bo‘lgan muhim belgilarni aniqlash orqali erishish mumkin. Shunday qilib, yaxshi shakllangan, tuzish va o‘tkazish tartibiga ega bo‘lgan, tarkibiga shu o‘quv predmetiga tegishli bo‘lgan tushunchalar guruhi kiritilgan har qanday dars integratsiyaga asos qilib olinishi mumkin Biroq, integratsiyalangan darsga boshqa fanlar, boshqa o‘quv predmetlari bilan bog’liq tushunchalar tahlil qilinishining natijalari kiritiladi. Masalan, "qish", "sovuq", "bo‘ron", kabi tushunchalar o‘qish, rus tili, tabiatshunoslik, musiqa, tasviriy san’at darslarida ko‘rib chiqiladi.

Tushunchalarning tahlil qilinishi boshqa o‘quv darslarida o‘zlashtirilgan bilimlarga murojaat qilinadigan darslar integratsiyalangan hisoblanadi. Dars ijodiy, erkin bo‘lishi bilan birga, yaxlit, mantiqan ketma-ket, o‘ziga xos o‘tish metodologiyasiga ega bo‘ladi. Umumiy ta’limning poydevorini qo‘yadigan boshlang’ich maklabdagi ko‘p tushunchalar tabiatshunoslik, rus tili, musiqa, tasviriy san’at va boshqalar uchun umumiydir.

Hozirgi kunda bir qator o‘quv predmetlari uchun umumiy bo‘lgan tushunchalar orasidagi aloqalarni o‘rnatish psixologik va metodik asos bo‘lgan integratsiyalangan darslar tizimini ishlab chiqish va sinovdan o‘lkazish lozim. Shu bilan birga predmetlararo aloqalar dars tarkibi darajasida o‘rgatilishi va zarur o‘qitish vositalari bilan ta’minlanishi kerak. Integratsiyalashgan darslar – interaktiv ta’lim tizimi bo‘lib, integrativ bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish asosida ko‘rgazmali mahoratni vujudga keltirish sirlarini o‘rganadi.

Ko‘rgazmali ta’lim tizimi turli xildagi turlar, shakllar, usullar, obyektlar asosida qurilgan. Integratsion kursning maqsad va vazifalari maktab tabiiy-ilmiy ta’lim tizimida tavsiflanadi. Bilimning integratsiyalashgan (ko‘rgazmali) tarmog’ida integratsiyalashning usul va vositalari: ta’lim rejasidagi o‘qitish joyida vaqtning hajmiga qarab, shu kursni to‘la o‘zlashtrish vaqti o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasi ko‘p maqsadli va rang-barangliligi bilan tavsiflanadi. Har bir o‘quv predmetini o‘qiyotgan paytda o‘quvchilarga to‘g’ri keladigan psixik qo‘zg’alish hosil qilishi, bu materialni o‘zlashtirilishiga katta yordam beradi, uni tez yodda saqlashga, emotsional anglashga, fikrlash qobiliyatining o‘sishi, nutq va tasavvurning rivojlanishiga olib keladi. Boshlang’ich sinf o‘quvchilarida fikrlash qobiliyatining har xil turlarini shakllantirish integratsiyaning negizi hisoblanadi.

Asosiy fanlarni o‘zlashtirish va olamdagi bor narsalar qonuniyatlarini tushunishda predmetlar ichidag va predmetlararo aloqalarini o‘rnatish ta’limni integratsiyalashga yondashuvning metodik asosidir. Bunda turli darslar tushunchalariga ko‘p marta qaytish, ularni chuqurlashtirish va boyitish, shu yoshga tushunarli bo‘lgan muhim belgilarni aniqlash orqali erishish mumkin. Shunday qilib, tarkibiga shu o‘quv predmetiga tegishli bo‘lgan tushunchalar guruhi kiritilgan har qanday dars integratsiyaga asos qilib olinishi mumkin. Bugungi kunda fan rivoji va ishlab chiqarishdagi ulkan o‘zgarishlar tufayli kelib chiqayotgan talablar maktab ta’limi oldiga yangi vazifalarni qo‘ymoqda.

Ta’limning keyingi pog’onalarida u asosiy fanlarning chegaralarini birlashtirishga harakat qiladi. Boshlang’ich ta`lim-tarbiyani integratsiyalashda ijobiy va salbiy omillar mavjudligini hisobga olish kerak. Bu omillar integratsiyaning usullarini belgilab beradi. Maktablarda o‘rgatiladigan fanlarning tarqoqligi maktab bitiruvchisida bir ko‘rinishli (fragmentar) dunyoqarashni keltirib chiqaradi. Maktab umumta’lim fanlarining tarqoq holda o‘rgatilishi, ularni bir-biriga uzviy bog’liqlikda o‘rgatilmasligi o‘quvchilar bilimini to‘la bo‘lishi va butun borliqni bir butun holda anglashlariga to‘sqinlik qilib, o‘quvchilarda qiyinchilik uyg’otadi.

Shunday qilib, yaxshi shakllangan tuzilish va o‘tkazish tartibiga ega bo‘lgan,tarkibiga shu o‘quv predmetiga tegishli bo‘lgan tushunchalar guruhi kiritilgan har qanday dars integratsiyasiga asos qilib olinishi mumkin.Lekin integratsiyalashgan darsga boshqa fanlar,boshqa o‘quv predmetlari bilan bog’liq tushunchalar tahlil qilishning natijalari kiritiladi. Masalan, “qish”, “sovuq”, “bo‘ron” kabi tushunchalar o‘qish, rus tili, tabiatshunoslik, musiqa, tasviriy san’at darslarida ko‘rib chiqiladi. Tushunchalarning tahlil qilish boshqa o‘quv darslarida o‘zlashtirilgan bilimlarga murojaat qilinadigan darslar integratsiyalashgan hisoblanadi. Dars ijodiy, erkin bo‘lishi bilan birga,yaxlit,mantiqan ketma-ket, o‘ziga xos o‘tishi metodikasiga ega bo‘ladi.

Umumiy ta’limning poydevorining qo‘yadigan boshlang’ich maktabdagi ko‘p tushunchalar tabiatshunoslik, rus tili, musiqa,tasviriy san’at va boshqalar uchun umumiydir.

Hozirgi kunda bir qator predmetlari uchun umumiy bo‘lgan tushunchalar orasidagi aloqalarni o‘rnatish psixologik va metodik asosiy bo‘lgan integratsiyalangan darslar tizimini ishlab chiqish va sinovdan o‘tkazish lozim.Shu bilan birga predmetlararo aloqalar dars tarkibi darajasida o‘rgatilishi va zarur o‘qitishning vositalari bilan ta’minlanishi kerak.

Shavkat Mirziyoyev 2023- yilni “Insonga e`tibor va sifatli ta`lim yili” deb e’lon qilishni taklif etgan. Haqiqatdan ham ta`lim sifati masalasi bir necha yillardan buyon katta e’tibor qaratilib kelinayotgan yo`nalish desak bo`ladi. Ta`lim sifati jamiyat taraqqiyotini ta`minlovchi asos hisoblanadi va unga erishish uchun yagona ta`lim tizimini uzluksizligini ta`minlash lozim.

Innovatsiyaning asosiy belgilar: Yangilik bo‘lishi (g‘oya, mahsulot, xizmat yoki jarayon). Amaliy qo‘llanilishi (faqat nazariya emas, hayotda ishlashi). Qiymat yaratishi (hayotni yengillashtirishi, daromad keltirishi yoki samaradorlikni oshirishi). Misollar: Telefonni oddiy qo‘ng‘iroq vositasidan smartfonga aylantirish. Qog‘ozni qo‘l bilan ajratish o‘rniga printerda avtomatik saralash texnologiyasi. Universitetda hujjatlar yuritishni Hemis tizimi orqali raqamlashtirish.

Academia o'zlarining ish uslublarini o'zgartirishi va innovatsiyalarni o'rgatishi kerak, shunda ish beruvchilar har tomonlama yumshoq ko'nikmalarga ega bo'lgan ishchilarni yanada yaxshilaydi. Ushbu xodimlar old tomondan etakchilik qiladilar, yondashuvlariga moslashuvchan va moslashuvchan bo'lishadi va yangi muammolarga duch kelishlari mumkin.

Ammo o'qituvchilar qanday qilib yangilikni o'rgatishlari mumkin?

Thom Markham, Ph.D., psixolog, muallif va maktabni qayta qurish bo'yicha maslahatchisi buni taklif qiladi o'nta fikr innovatsiyalarni o'qitish uchun:

Loyihalardan Project Based Learning (PBL) ga o'ting. Yuqori sifatli PBL bilan bog'liq bo'lgan usullarga yo'naltirilgan savolni ishlab chiqish, qattiq va yaxshi tayyorlangan ishlash baholarini qo'llash, bir nechta echimlarni topish, jamoaviy resurslarni jalb qilish va loyihalar uchun qiziqarli, mazmunli mavzularni tanlash kiradi. PBL - so'rovni hisobot bilan birlashtirishning eng yaxshi usuli.

Faktlarni emas, tushunchalarni o'rgating. Standartlashtirilgan o'quv dasturi dalillarga asoslangan va tushunarli bo'lib, g'oyalar va chuqur tushunishga o'rgatmaydi. Kontseptsiyaga asoslangan ko'rsatma.

Tushunchalarni tanqidiy ma'lumotlardan ajrating. Ochiq so'rov va to'g'ridan-to'g'ri ko'rsatmalarning to'g'ri aralashmasini topish juda muhimdir. Axir, yangilik yaratish uchun talabalar nimanidir bilishlari kerak. Ular ma'lumotga muhtoj.

Qobiliyatlarni bilim kabi muhim qilib oling. Innovatsiya va 21st hamkorlik yoki tanqidiy fikrlash kabi asrlik mahoratlari bir-biri bilan chambarchas bog'liqdir. 21-ni birlashtiringst asrning ko'nikmalarini darslarga kiritish, qobiliyatlarni baholash va baholash uchun batafsil rubrikalardan foydalangan holda.

Guruhlarni emas, balki jamoalarni shakllantirish. Talabalarni jamoaviy ravishda ishlashga va yaxshi jamoaviy fikrlovchi bo'lishga o'rgating. Markxem quyidagi maslahatlarni taklif qiladi: Jamoalarni shakllantirish uchun aniq usullardan foydalaning; jamoaviy ish va ish axloqini baholash; protokollar va tanqidlar orqali yuqori sifatli o'zaro ta'sirni osonlashtirish; qayta ko'rib chiqish tsiklini o'rgatish; va talabalardan davom etayotgan ish va yakuniy mahsulotlar haqida tanqidiy fikr yuritishlarini kuting.

Fikrlash vositalaridan foydalaning. Muammolar orqali fikr yuritish, tushuncha almashish, echim topish va turli xil echimlarni rag'batlantirish uchun yuzlab qiziqarli, o'ylantiruvchi vositalar mavjud.

Ijodkorlik vositalaridan foydalaning. Kesish asboblari o'yin o'ynash va vizual mashqlarda qatnashish orqali ijodkorlik va yangilikni rag'batlantirishga yordam beradi.

Mukofot kashfiyoti. Bizning baholash tizimimiz ma'lum ma'lumotlarni o'zlashtirganligini mukofotlaydi. Innovatsiyalar va ijodkorlikni tan olish va mukofotlash uchun bo'sh ustunli (Markxem uni "Breakthrough ustun" deb nomlaydi) rubrikalardan foydalaning.

Darsning aks ettirish qismini tashkil eting. Ko'zgu o'rganishni **O'zingiz ham innovatsion bo'ling.** Innovatsiya muvaffaqiyatsizlikka tayyor bo'lishni, standartlashtirilgan chora-tadbirlarga emas, loyqa natijalarga e'tiborni qaratishni va tizimning qat'iy hisobdorlikka urg'u berishga qarshi turishning jasoratini talab qiladi, ammo mukofot ozod etuvchi ijodkorlik bilan o'qitishni hayajonli va qiziqarli qiladi, talabalarni qiziqtiradi.

Bundan tashqari, innovatsion ta’lim tizimi pedagoglarning kasbiy faoliyatini takomillashtiradi, ularni doimiy izlanishga, yangi metodlarni yaratishga va o‘z ustida ishlashga undaydi. Shu tariqa, innovatsiyalar ta’lim jarayonining barcha bosqichlarida – maktabgacha ta’limdan oliy ta’limgacha – sifatli o‘zgarishlar keltirib chiqaradi. Ta’limdagi innovatsiya – bu nafaqat yangi texnologiyalarni joriy etish, balki o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi munosabatni yangi bosqichga olib chiqish, ta’limni ijodiy va zamonaviy ruhda tashkil etish jarayonidir. Shuning uchun ham bugungi kunda ta’lim tizimini innovatsion rivojlantirish masalasi nafaqat pedagogika, balki milliy taraqqiyot strategiyasining ajralmas qismiga aylangan.

An'anaviy ta'limda o'quvchilar ma'lum bir vaqtda va ma'lum bir joyda tom ostida to'planadi. An'anaviy ta'limning o'qitish uslubi o'qituvchi tomonidan boshqariladi. Talabalar o'zlarining shubhalarini bartaraf etish uchun tengdoshlari bilan muhokama qilishadi yoki xuddi shunday qilish uchun darsdan keyin o'qituvchi bilan muloqot qilishadi.

O‘zbekiston Respublikasining Qonuni

Innovatsion faoliyat to‘g‘risida

Qonunchilik palatasi tomonidan 2020-yil 7-aprelda qabul qilingan
Senat tomonidan 2020-yil 19-iyunda ma’qullangan

1-bob. Umumiy qoidalar

1-modda. Ushbu Qonunning maqsadi

Ushbu Qonunning maqsadi innovatsion faoliyat sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Boshlang’ich ta`limda innovatsiya va integratsiya” Masuda Xashimova
2. https://uz.wikipedia.org/wiki/Innovatsiya
3. https://tryengineering.org/uz/news/the-importance-of-and-tips-for-teaching-innovation/
4. https://slaydchi.uz/product/innovatsiya-tushunchasi-va-uning-talimdagi-orni/
5. https://lex.uz/acts/-4910391